

ÎN CĂUTAREA LIBERTĂȚII: ELEMENTE IDENTITARE ALE ECLESIOLOGIEI BAPTISTE

Drd. Ruben OLOGEANU

*Universitatea București
Uniunea Baptistă din România
rubenologeanu@gmail.com*

Abstract: In Search of Freedom: Identity Elements of Baptist Ecclesiology

This article examine some of identity elements of Baptist ecclesiology and their influences in contemporary society. We assert here there are particular elements of Baptist movement present in democratic contemporary societies. Elements like congregational leadership of the church, Church autonomy, separation of the Church from the State are mandatory elements of democratic societies who were present from the beginning in the Baptist ecclesiology. We explore also the options Baptists had in Romania during communist regime and their reactions toward restrictions the authoritarian regime imposed. The Baptists have two options now: to continue the prophetic work of their ancestors or to try to keep the rights hardly obtained. In the present, the Baptists as any other Christian denomination, should answer to the multifaceted dimensions of their times without losing their theological patrimony.

Keywords: Baptists, Ecclesiology, identity, Baptist community, confessions

Bapțiștii reprezintă o denominație de sorginte protestantă cu rădăcini atestate documentar încă din 1609 când apare și prima congregație (biserică) baptistă. Mișcarea a fost inițiată de un grup de credincioși englezi refugiați în Amsterdam, Olanda în urma persecuției religioase la care au fost supuși în țara de origine între 1606 și 1608. Inițiatorul, respectiv continuatorul mișcării baptiste este John Smith educat la Cambridge, hirononisit preot, iar ulterior, dificila sarcină de continuare a mișcării nou formate îi revine lui Thomas Helwys, reputat avocat. Ambii au fost creștini englezi care au ieșit din Biserica Angliei considerată la vremea respectivă excesiv de politizată.

Teologul britanic Paul Fiddes care aparține tradiției eclesiale baptiste afirmă că „bapțiștii s-au opus dintotdeauna ideii conform căreia ar exista o «teologie baptistă» cel puțin în sensul existenței unei versiuni baptiste a unor doctrine fundamentale precum Trinitatea, Cristologia, antropologia sau escatologia. Bapțiștii au scris și scriu teologie pe aceste subiecte, dar ei le consideră contribuții generale alături de alți teologi creștini.”¹ Cu toate acestea, bapțiștii generează teme de discuție și interacționează inclusiv la nivel teologic cu alte tradiții creștine fără a-și anula particularitățile proprii. Elementele identitare sunt prezente și devin vizibile la o analiză a ethosului baptist.

Încă de la înființarea sa în 1609, comunitatea baptistă a sprijinit deplina libertate de credință, de asociere și de mărturisire a crezului individual asumat în mod conștient. Acest concept aparent inovator sau chiar inacceptabil, a produs la vremea apariției sale o opoziție fățișă din partea autorităților politice ale vremii dar și din partea comunităților locale care au găsit cu cale să își exprime dezacordul printr-un exces de zel pe alocuri ieșit din comun. De la dezacordul ideologic și până la opoziția și constrângerile de factură fizică nu a fost decât un pas mic pe care exponenții autorității formale sau informale l-au făcut fără mare greutate uneori sub privirile mult prea îngăduitoare ale autorităților însărcinate cu impunerea legii. Cu timpul, comunitățile baptiste și-au găsit locul în ethosul european și mai ales în cel din Lumea Nouă. În țara noastră, istoria integrării comunității baptiste în societate nu a fost diferită de începuturile anterior menționate, singura diferență notabilă fiind aceea că lucrurile aveau loc la un interval de peste 300 de ani.

Actualmente, „bapțiștii reprezintă cea mai răspândită confesiune creștină de tradiție protestantă din lume având biserici în peste 220 țări și state și aproximativ 120 de milioane de membri.”² La nivel global, *Baptist World Alliance* este organizația reprezentativă a bapțiștilor, iar la nivel european, *European Baptist Federation*. Bapțiștii români sunt membri în ambele organizații și au păstrat o strânsă colaborare de-a lungul timpului

1 Paul S. Fiddes *Track and Traces. Baptist Identity in Church in Theology*, Wipf&Stock Publishers, Eugene, Or 2006, p. 3.

2 Thomas S. Kidd și Barry Hankins, *Baptists in America: A History*, Oxford University Press, Oxford 2015 p. X și urm.; vezi de asemenea și *Statutul de organizare și funcționare a Cultului Creștin Baptist din România*, Editura Uniunii Bisericilor Creștine Baptiste din România, București 2018, ediția a doua, p. 3.

când aceste organizații au intervenit frecvent pe lângă autoritățile vremii pentru protejarea libertăților religioase.

Credincioșii bapțiști au fost numiți „oamenii Cărții”³ întrucât consideră că deși există multe cărți utile și valoroase, niciuna dintre ele nu se ridică la nivelul Sfințelor Scripturi. Doctrinar, bapțiștii urmează principiile Reformei Protestante: *Sola Scriptura, Sola Gratia, Sola Fide, Soli Deo Gloria*. O particularitate, care de altfel a și dat numele confesiunii, este practicarea botezului prin scufundare aplicat persoanelor care solicită în mod voluntar lucrul acesta. Această practică mai este numită și botezul credinței.

Ethosul bapțist este fundamentat, fără a considera lista exhaustivă, pe libertatea de a crede și de a mărturisi credința, pe libertatea de închinare și practicare a credinței exercitată public sau privat, pe libertatea de asociere și de exprimare, pe libertatea de interpretare a Sfințelor Scripturi, pe libertatea de schimbare a apartenenței religioase și pe separarea Bisericii de Stat.⁴ Bapțiștii pot fi catalogați, drept „creștini protestanți conservatori, trinitarieni, vaccinați împotriva naționalismului și deschis filosemiți.”⁵ O astfel de definiție ar putea explica în mare parte drumul sinuos al acestei confesiuni de-a lungul istoriei. Ideologia politică se poate rezuma, spre deosebire de simfonia bizantină propusă de Biserica Ortodoxă, la sintagma „biserică liberă într-un Stat liber.”⁶

Elemente eclesiologice bapțiste și tendințe contemporane

Având o abordare teologică fidelă Sfințelor Scripturi, bapțiștii recunosc semnificația crezului creștin, dar nu îl utilizează într-o manieră care ar putea da impresia că este superior Scripturii. Drept pentru care ei redactează „Mărturisiri de credință” subsumate autorității bibliei. În sensul acesta, comunitățile bapțiste sunt considerate confesionale și nu credale.⁷

3 Anthony L. Chute, Nathan A. Finn și Michael A. G. Haykin *The Baptist Story: From English Sect to Global Movement* B&H Academic Publishing Group, Nashville 2015, p. 18.

4 *Statutul de organizare și funcționare a Cultului Creștin Baptist din România*, Editura Uniunii Bisericilor Creștine Bapțiste din România, București 2018, ediția a doua, pp. 3-8.

5 Dorin Dobrințu în „Religie și putere în România. Politica Statului față de confesiunile neo(protestante): 1919-1944 în *Romanian Political Science Review* vol III, no 3 2007 p. 584.

6 Nigel G. Wright, *Free Church in a Free State: The Positive Baptist Vision*, Wipf and Stock, Eugene, OR 2011.

7 Cf. Otniel Bunaciu, „Principii bapțiste” *Jurnal Teologic* 4.2005 p. 37 n. 3

Mărturisirile de credință nu sunt simple reflecții teologice, ci ele sunt puternic fundamentate scriptural. O particularitate a baptiștilor este, după cum observa Nigel Wright, aceea că în ciuda denumirii generice de „baptist”, există o varietate eclesială remarcabilă a practicilor. O afirmație care susține că baptiștii acceptă doar autoritatea Scripturii este adevărată în cuvintele lui Wright numai în sensul că există o profundă preocupare pentru autoritatea primară a Scripturii asupra crezurilor și o aversiune față de impunerea unor formule doctrinare menite să impună poziții ideologice.⁸ Cu toate acestea, baptiștii nu se înstrăinează de Crezul Apostolic sau de expresiile doctrinare ale conciliului niceean.

O sursă primară pentru identificarea elementelor identitare baptiste o constituie mărturisirile de credință. Aceste mărturisiri s-au născut în interacțiunea dintre membrii comunității care au decis să pună pe hârtie o sumarizare a principalelor credințe. Trebuie să admitem, că nu toți membrii comunității au fost încântați de ideea de a folosi aceste mărturisiri drept elemente prescriptive în materie de credință deoarece acest fapt ar fi însemnat că sunt pe picior de egalitate cu Sfintele Scripturi, lucru de neimaginat într-o comunitate precum cea baptistă. Cu toate acestea, nu putem afirma că, generic vorbind, aceasta a fost un element distinctiv a eclesiologiei baptiste. În primul rând pentru simplul fapt că însuși Thomas Helwis, unul dintre pionierii baptiști a redactat o mărturisire de credință la doi ani e la momentul debarcării în Amsterdam. În această mărturisire el sumarizează un set de elemente cheie ale confesiunii recent născute.⁹

Atunci când sunt examinate în detaliu, mărturisirile de credință ale baptiștilor sunt similare cu cele ale altor tradiții eclesiologice. În decursul istoriei, baptiștii au susținut doctrina despre Sfânta Treime, despre dubla natură a lui Hristos, despre nașterea din fecioară, doctrina despre moartea ispășitoare și pe cea despre învierea lui Hristos, pentru a enumera doar câteva dintre elementele cheie ale crezului creștin. Asemenea, oricărei confesiuni de factură protestantă, baptiștii au susținut prioritatea Sfințelor

8 Nigel G. Wright *Free Church, Free State: The Positive Baptist Version*, Wipf&Stock Eugene, Or 2011 pp. 39-40.

9 Anthony L. Chute, Nathan A. Finn și Michael A. G. Haykin *The Baptist Story*, Ch.13 *Baptists Beliefs* ed. Electronica. Vezi și vezi *Statutul de organizare și funcționare a Cultului Creștin Baptist din România*, Editura Uniunii Bisericii Creștine Baptiste din România, București 2018, p. 7 și urm.

Scripturi, a justificării prin credință și a preoției tuturor credincioșilor.¹⁰ Sondând mai profund mărturisirile de credință baptiste, observăm similități cu eclesiologiile evanghelice în ceea ce privește centralitatea ispășirii pentru obținerea mântuirii, necesitatea convertirii personale, importanța mărturiei creștine în viața de zi cu zi nu doar la nivel teoretic.¹¹

O sursă secundară pentru informații de natură identitară poate fi găsită în monografiile, jurnalele și rapoartele bisericilor, asociațiilor, convențiilor sau a altor instituții baptiste. Aceste documente oferă o imagine de ansamblu a vremurilor lor. Dacă mărturisirile de credință sunt preocupate eminent de elemente teologice, acestea din urmă redau de cele mai multe ori modalitățile practice în care aceste elemente teologice prind viață în cadrul eclesial.

Dintre elementele distinctive ale eclesiologiei baptiste identificăm:

— botezul prin imersiune¹² susținut de mărturisirile de credință care fac o distincție clară între *pedobaptism* și *credobaptism*. Botezul în numele Sfintei Treimi reprezintă pentru credincioși modalitatea de intrare în biserică.¹³

— conducere congregațională ce presupune o structură eclesială de guvernare aleasă în plan local. Baptiștii înțeleg în mod congregațional principiul protestant al preoției tuturor credincioșilor. În fapt, participarea tuturor credincioșilor la viața comunității este cât se poate de evidentă. Relațiile congregaționale sunt înțelese în termenii „adunării laolaltă”. Adunarea laolaltă fiind întâi de toate un act benevol și intenționat, iar pe de altă parte ei sunt strănși laolaltă de Dumnezeu în jurul lui Hristos,

10 Anthony L. Chute, Nathan A. Finn și Michael A. G. Haykin *The Baptist Story*, Ch.13 Baptists Beliefs ed. Electronica.

11 „Fiecare baptist un misionar” era dictonul lui Onken. Acest dicton a avut repercusiuni inclusiv asupra evoluției mișcării baptiste din România. Vezi, Alexa Popovici, *Istoria baptiștilor din România 1856 - 1989* ed revizuită, Editura Făclia, Oradea 2007, p. 18.

12 Cu toate că este considerate o practică specific baptistă, trebuie să menționăm faptul că inițial, baptiștii erau botezați prin turnarea apei pe capul catehumenului. Practica afundării apare în scrierile pastorului Leonard Busher prima dată în anul 1614, dar ea devine o practică asumată începând cu 1641 când Richard Blunt o implementează. Practica derive din semnificația termenului grecesc *baptize* care însemna literalmente „a afunda”. Vezi Anthony L. Chute, Nathan A. Finn și Michael A. G. Haykin *The Baptist Story*, Ch.13 Baptists Beliefs ed. Electronica.

13 Vezi de exemplu *Mărturisirea de credință a Cultului Creștin Baptist din România*. Cu toate acestea, nu toți baptiștii ar fi de acord cu această afirmație fiind cunoscute cazurile de comunități baptiste deschise și pentru persoane care au fost botezate la o vârstă mică (comunitățile *Welsh Baptists* din secolele XVIII-XIX ar putea sluji ca un prim exemplu).

Domnul Bisericii.¹⁴ În ciuda acestei comunități locale, factorul individual nu este anulat, ci este prezent. Acest lucru se poate observa cel mai ușor în urma analizei largului spectru de opțiuni eclesiale disponibile.

— autonomia bisericii locale înseamnă că fiecare entitate eclesială locală își poate face propria agendă în afara oricărei presiuni externe. Cu alte cuvinte, nicio autoritate nu poate influența în vreun fel viața comunității locale. Pragmatic vorbind, datorită faptului că există într-un context socio-cultural dat, acesta este un deziderat greu de atins datorită nevoii de inter-relaționare entitară. În același timp, bapțiștii se constituie în asociații de biserici care aderă la un set comun de adevăruri. Considerăm că o abordare echilibrată valorifică atât autonomia bisericii locale cât și nevoia de responsabilitate față de alte entități compuse din persoane care cred la fel.

— separarea Bisericii de Stat și corolarul său, libertatea de conștiință¹⁵. Bapțiștii au susținut că cea mi bună modalitate de a valorifica la maximum libertatea de conștiință este separarea Bisericii de Stat. Ei au afirmat acest principiu la începutul istoriei lor și istoria a demonstrat că principiul este unul funcțional care garantează o reală libertate. Militând pentru o Biserică liberă într-un Stat libere, au apărat libertatea religioasă a oricărui individ, nu doar a acelora din spațiu confesional propriu.¹⁶ În secolul nostru, libertatea de conștiință este un principiu prezent în orice națiune democratică.

Libertatea religioasă a reprezentat o preocupare majoră a bapțiștilor încă din primele zile ale existenței lor. În prezent, în fața unor provocări contemporane, bapțiștii transcend diferențele confesionale luptând la nivel ideologic alături de confrății lor atunci când vine vorba despre amenințări care contravin convingerilor lor. Este memorabil, de pildă, documentul semnat de Richard Neuhaus și Charles Colson, „Evangelicals and Catholics together” în care un preot catolic (Neuhaus) și un fost consilier prezidențial membru al unei biserici baptiste și militant creștin (Colson) fac un apel pentru o implicare comună și o unitate mai mare

14 Paul Fiddes, *apud* Bill, J. Leonard *The Challenge of Being Baptist*, p. 122.

15 Otniel Bunaciu, *Bapțiștii: O identitate în devenire*, Editura Universitară, București 2011, pp. 20-27.

16 Anthony L. Chute, Nathan A. Finn și Michael A. G. Haykin *The Baptist Story*, ed. electronica

între evanghelici și catolici atunci când vine vorba despre teme comune.¹⁷ Recent, în 2009, peste 150 de lideri religioși au semnat „Declarația de la Manhattan” prin care creștinii catolici, ortodocși și evanghelici sunt chemați să coopereze în ceea ce privește sanctitatea vieții, perspectiva tradițională asupra căsătoriei și libertatea de închinare și conștiință. Declarația a fost semnată și asumată de lideri bapțiști proeminenți alături de lideri religioși de marcă de altă orientare confesională, fapt aproape inimaginabil în veacurile trecute.¹⁸ Deși admitem că aceste două documente nu pot fi considerate definitorii, ele reușesc să arunce o lumină cu privire la tendințele bapțiștilor de a coopera cu alte grupuri confesionale, chiar și cu acelea care au fost inițial promotoarele persecuției credincioșilor bapțiști. Depășirea granițelor confesionale în ceea ce privește teme de interes comun arată faptul că tendințele inițiale de confesionalizare au fost lăsat în plan secundar în favoarea unor colaborări trans denominaționale reciproc avantajoase fără a înțelege din acest fapt ștergerea tuturor particularităților distinctive ale mișcării bapteste.

Sumarizând, dar fără intenția de a fi exhaustivi, putem afirma că pentru bapțiști o societate democratică este aceea care garantează libertățile individului, libertăți care sunt înțelese în următorii termeni:

- libertatea de a crede și a împărtăși credința lor celor interesați
- libertatea de a-și exprima prin închinare în public sau în privat credința
- libertatea de asociere a credincioșilor sub forma unor comunități religioase eclesiale sau paraeclesiale
- libertatea de schimbare a convingerilor religioase de a acțiune în acest sens a individului¹⁹

Este evident că, în timpul regimului totalitar din România, setul de valori la care aderau credincioșii bapțiști i-a poziționat pe aceștia în conflict cu regimul comunist care la nivel declarativ accepta ideea de

17 Anthony L. Chute, Nathan A. Finn și Michael A. G. Haykin *The Baptist Story, Chapter 1 Baptist Beginnings*, ed. electronică.

18 Declarația poate fi consultată la <https://www.manhattandeclaration.org/>. Tot aici este disponibilă și lista tuturor semnatarilor. Accesat pe 20.09.2018,

19 Pentru o analiză *ad extenso* a acestor principii, vezi *Statutul de organizare și funcționare a Cultului Creștin Baptist din România*, Editura Uniunii Bisericilor Creștine Baptiste din România, București 2018, p. 6 și urm.; Marius Silveșan „Identitatea Baptistă și comunismul în România” în *Identități sociale, culturale, etnice și religioase în comunism* Cosmin Budeancă și Florentin Olteanu, coord. Polirom, Iași 2014, p. 390-1.

libertate a individului, dar felul în care era înțeles conceptul nu avea niciun corespondent praxiologic. Astfel, libertatea religioasă este înțeleasă în termenii unei libertăți de închinare extrem de bine reglementată, ca să nu spunem limitată de-a dreptul, în care credincioșii își puteau exercita convingerile religioase în anumite zile și la anumite ore. Încet, încet, ideologia marxistă devine noua formă de religie²⁰, iar alternativele spirituale sunt retrograde și trebuie eliminate complet din viața publică. Puși în fața unor astfel de idei propagate la nivel de politică de Stat, bapțiștii s-au văzut nevoiți să li se opună, lucru care a dus la persecuție religioasă. Însă aceasta nu a fost o lecție nouă pentru bapțiști, ci un tipar repetitiv care la interval de câteva secole sau poate chiar mai puțin apărea în varii spații geopolitice. Doar că acest *modus operandi* nu a slăbit în decursul secolelor viziunea democratică asupra lumii cu care bapțiștii au pornit la drum încă de la înființarea mișcării.

Actualmente, bapțiștii, la fel ca oricare altă confesiune creștină, se confruntă cu noi provocări de natură teologică, dată fiind pluralitatea de opțiuni globale ale lumii în care trăim. În fața acestor noi realități, bapțiștii sunt chemați să participe la dialogul inter-confesional sau să articuleze răspunsuri la întrebările ridicate de societatea contemporană care acoperă o gamă largă de teme din hermeneutică, bioetică, inteligența artificială, noile tendințe în materie de sexualitate și altele conexe. În fața provocărilor vremurilor lor, bapțiștii primari și-au îndreptat atenția, în articulare răspunsurilor lor, spre Sfintele Scripturi și și-au fundamentat întreaga eclesiologie pe Cuvântul scris. Privind retrospectiv, putem înțelege că temelia pe care au construit întreaga, teologie' a fost una solidă care a rezistat testului vremii. Astăzi, ei sunt puși în fața deciziei de a continua demersul profetic al înaintașilor lor sau de a-și conserva privilegiile obținute.

În fața acestor noi provocări, comunitatea bapțiștă este chemată să glăsuiască și chiar să ofere alternative compatibile²¹ cu setul de credințe

20 Ideologia comunistă nu era străină de conceptele religioase. Astfel, el aduce în prim plan o terminologie eclesială care propune ideea salvării omului, a unui cler reprezentat de înalta funcționărie precum și un mântuitor înțeles în termenii liderului suprem care se erijează în dumnezeul întregului sistem. Lucian Boia susține în *Mitologia științifică a comunismului*, Editura Humanitas 1999, p. 50 despre comunism faptul că este literalmente o ,religie în sensul construirii unei lumi unitare'.

21 La nivel mondial sau continental, există numeroase reacții cu privire la subiectele de actualitate ale vremii. Vezi de exemplu, rezoluțiile adoptate de familia bapțiștă euro-asiatică <http://ebf.org/council-resolutions> accesat 30 sept 2018.

asumate de-a lungul celor patru secole de existență. Bapțiștii au acordat un rol primordial Scripturii în materie de credință și comportament chiar și atunci când au trebuit să își ridice glasul împotriva consensului majoritar cum este cazul botezului copiilor, pentru a ne uita la un singur exemplu. De asemenea, au dat dovadă de convingere fermă atunci când vine vorba despre libertatea individului de a decide cu privire la drumul spiritual propriu. Amintim, de asemenea, aportul adus de comunitatea baptistă cu privire la egalitatea tuturor credincioșilor manifestată în sensul acordării dreptului de participare la viața religioasă a fiecărui individ. Un alt element specific face referire la faptul că bapțiștii au crezut în incapacitatea puterilor civile în materie de chestiuni religioase și drept urmare fiecare persoană poate să își urmeze propriul parcurs spiritual, oricare ar fi acesta, fără a fi influențat sau determinat politic să meargă într-o anumită direcție sau alta.²²

Aceste elemente aparțin în prezent patrimoniului universal actual, dar ele au fost susținute de credincioșii bapțiști într-o vreme în care ele erau considerate în cel mai bun caz avangardiste. Ele constituie un patrimoniu eclesial care a parvenit de la înaintași și care trebuie să treacă mai departe fără a suferi alterări la urmași.

Bibliografie

- ✦ Boia, Lucian susține în *Mitologia științifică a comunismului*, Editura Humanitas 1999.
- ✦ Bunaciu, Otniel „Principii baptiste” *Jurnal Teologic* 4.2005.
- ✦ Bunaciu, Otniel *Bapțiștii: O identitate în devenire*, Editura Universitară, București, 2011.
- ✦ Chute, Anthony L., Finn, Nathan A. și Michael A. G. Haykin *The Baptist Story: From English Sect to Global Movement* B&H Academic Publishing Group, Nashville, 2015.
- ✦ Dobrințu, Dorin în „Religie și putere în România. Politica Statului față de confesiunile neo(protestante): 1919-1944 în *Romanian Political Science Review* vol III, no 3 2007.

²² Pentru o analiză *ad extenso* vezi Nigel G. Wright, „Baptist Christians” în David J. Cohen și Michael Parsons *Beyond 400* Pickwick Publications Eugene Or, 2011, pp. 6-7.

- ✦ Fiddes, Paul S. *Track and Traces. Baptist Identity in Church in Theology*, Wipf&Stock Publishers, Eugene, Or 2006.
- ✦ Kidd, Thomas S. și Hankins, Barry *Baptists in America: A History*, Oxford University Press, Oxford, 2015.
- ✦ *Mărturisirea de credință a Cultului Creștin Baptist din România*, Editura Uniunii Bisericilor Creștine Baptiste din România, București, 2009.
- ✦ Popovici, Alexa *Istoria bapțiștilor din România 1856 - 1989* ed. revizuită, Editura Făclia, Oradea, 2007.
- ✦ Silveșan, Marius „Identitatea Baptistă și comunismul în România”, în *Identități sociale, culturale, etnice și religioase în comunism* Cosmin Budeancă și Florentin Olteanu, coord. Polirom, Iași, 2014.
- ✦ *Statutul de organizare și funcționare a Cultului Creștin Baptist din România*, Editura Uniunii Bisericilor Creștine Baptiste din România, București, 2018.
- ✦ Wright, Nigel G. „Baptist Christians” în David J. Cohen și Michael Parsons *Beyond 400* Pickwick Publications Eugene Or, 2011.
- ✦ Wright, Nigel G. *Free Church in a Free State: The Positive Baptist Vision*, Wipf and Stock, Eugene, OR 2011.